

פרשות "מטות" ו"מסעי" (התבגרות וזיכרון)

מאת מיכאלה קלי

בפרשת מטות ובזו שקדמה לה אנחנו עדים לסימני התבגרות של העם. היוזמה הראשונה היא של בנות צלופחד שמבקשות לפתור מצוקה באמצעות הידברות – ולא על ידי התקוממות, כעס או תלונות. בני גד וראובן מופיעים ומכריזים אקטיבית על עצמאותם: הם רואים את עצמם נפרדים משאר השבטים וחופשיים לבחור את הנחלה הראויה בעיניהם. שתי היוזמות האלה מעידות שהגיע הזמן. העם בשל – ומשה יודע את זה ונוקט צעדים חינוכיים. מבני גד וראובן הוא דורש מחויבות לצאת עם העם למלחמות על כיבוש הארץ, ובכך הוא מצהיר שעצמאות אינה פריקת עול ואינה התנתקות. כמו בדמוקרטיה, עצמאות כרוכה במחויבות: מחויבות לשותפים ומחויבות לחוקים. את המחויבות לחוקים ראינו גם בפנייה של בנות צלופחד.

בתחילת פרשת מטות משה מעביר לעם עוד עיקרון של בגרות – עקרון הנדרש: אדם מחויב לעמוד במלה שלו. המחויבות לחוקים, לשאר השותפים לחברה ולהתחייבויות שלקחנו על עצמנו הם כולם סימנים של בגרות.

היבט נוסף בבגרות של כל עם הוא היחס לעבר ולהיסטוריה. רגע לפני פיזור השבטים בארץ מתחיל פרויקט השימור של הזיכרון הלאומי, הקולקטיבי.

משה מתחיל את הפרויקט הזה במלחמה האכזרית במדיינים. יש לזה שני היבטים: ראשית, ה"קאזוס בלי" של משה – העילה שלו לצאת למלחמה – היא העוול שגרמו המדיינים לישראל בבעל פעור: בני ישראל צריכים לזכור מי החטיא אותם ולסגור איתו חשבון. שנית, בפעולה המדינית האחרונה שלו משה מבקש לחזק את הזהות המאחדת בתודעה של העם העומד להתפזר. ההיסטוריה מעידה שלמלחמות יש אפקט כזה.

הבחירה של משה לצאת למלחמה הזו בעייתית בעיניי: נקמה היא עילה בעייתית לרצח עם. אני מתנחמת בדרישה של משה מהעם לאחר מעשה – להיטהר. שפכתם דם, השחתתם את נפשותיכם – עכשיו תיטהרו.

אם כך, פרויקט המורשת של משה מתחיל במלחמה, והחל בשבת הבאה הוא יימשך כמעט על פני כל ספר דברים. בין המלחמה במדיינים לבין ספר דברים נמצאת פרשת מסעי. הפרשה נפתחת - שוב, למען הזיכרון הקולקטיבי - בתיאור של מסעי בני ישראל במדבר, שהרי בפרק הזמן הארוך במדבר העם גיבש את זהותו.

עיקר הפרשה הוא תיאורי גבולות ומקרקעין. יש פרשנים שאמרו שהתיאורים האלה הם מטאפוריים ולא גאוגרפיים. יש שאמרו שחשיבותו של התיאור המפורט טמונה דווקא בדברים שבסופו: "לא תחניפו את הארץ אשר אתם בה... ולא תטמא את הארץ אשר אתם יושבים בה אשר אני שוכן בתוכה כי אני ה' שוכן בתוך בני ישראל". מכאן הסיק ליבוביץ' שאין קדושה באדמה כשלעצמה, שהרי "ה' שוכן בתוך בני ישראל" - ולא "על אדמת ישראל".

***

הרגע של פרשות מטות ומסעי וכמעט כל ספר דברים הוא רגע דרמטי שאחריו ישתנה הכול. זה הרגע שלפני המטמורפוזת מעם של נודדים לעם ממוסד. זה הרגע שאנחנו עדיין נמצאים בו, אלפי שנים אחר כך. כך הייתי מסכמת לעם את פרויקט המורשת רגע לפני הכניסה לארץ:

"אתם עומדים לבנות מדינה. זכרו מה הייתם צריכים לעבור כדי להיות ראויים להחזיק בה. זכרו את העבר; למדו מהעבר. המדינה הזו היא פיקדון, היא לא מתנה והיא לא מובנת מאליה. יש לכם מחויבות נמשכת להיות ראויים לה. לא בקידוש האדמה אלא בהתנהגות בוגרת. ערכית. מחויבת לחוקים, לשאר השותפים לחברה ולהתחייבויות שלקחתם על עצמכם".

כמו כל פרוגרמה ערכית, לא מדובר בהישג חד-פעמי כמו כיבוש והתיישבות אלא במאמץ מתמשך, מאתגר ואינסופי.

שבת שלום! ☺